

16. Zoolang de exorbitante rechten niet kunnen worden ontbeerd, dienen bij ordonnantie waarborgen te worden gesteld ter vermindering van willekeurige toepassing.

17. Het recht van vereeniging en vergadering worde niet meer beperkt dan noodzakelijk is ter vermindering van excessen.

Verkiezingsmanifest 1937.

De Vrijzinnig Democratische Bond roept ons volk bij de verkiezingen voor de Tweede Kamer op om zich eendrachtig te vereenigen in de strijd voor het behoud van onze democratische vrijheden.

De aan de democratie vijandige stroomingen, zijn gelukkig in Nederland niet sterk. Wij moeten er voor waken, dat zij niet sterk worden. Men tracht ons te doen gelooven, dat de eindstrijd zal worden gestreden tusschen twee stelsels: fascisme of nationaal-socialisme en communisme. De nationaal-socialist roept U toe, dat bij hem alleen waarborg is te vinden tegen communistische overheersching. De communist verkondigt, dat hij de eenige ware strijder is tegen het fascisme.

Zoo is 't niet! Men zou met evenveel recht kunnen beweren, dat wij slechts de keuze hebben te leven op de Noordpool of op de Zuidpool en dat daartusschen zich geen bewoonbaar land bevindt. De tegenstelling tusschen nationaal-socialisme en communisme is slechts schijnbaar. In wezen zijn beide richtingen even verderfelijk. In beide stelsels is de Staat almachtig. De Staat is voor hen niet het middel om de vrije ontwikkeling der menschelijke persoonlijkheid te helpen bevorderen; zij maken van hem een doel op zichzelf. De burger heeft slechts te doen wat de Staat hem voorschrijft. Vrije meeningsuiting en critiek worden verboden. De Staat erkent slechts één partij. Geestelijk en economisch moet alles worden geleid van boven af.

Tegenover het Staatsabsolutisme staat de democratie. Zij wenscht een Staatsbestel te handhaven en verder te ontwikkelen, waardoor aan de mensch de gelegenheid wordt geboden tot volledige stoffelijke, geestelijke en zedelijke ontplooiing. Daarvoor is de eerste voorwaarde, dat de verschillende geestesstroomingen in het volk aanwezig, zich vrijelijk kunnen uiten, dat er zij geestelijke vrijheid, vrijheid van critiek, vrijheid van drukpers, vrijheid van organisatie, uiteraard behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet. Alleen op deze wijze kan worden verzekerd dat regering en volk niet van elkander vervreemden.

De economische nood van onze dagen heeft groote invloed op de geesten. De moeilijkheden waarin het bedrijfsleven verkeert, de groote stoffelijke en morele ellende der werkloosheid, zoo voor ouderen als voor de jeugd, doen menigen het spoor bijster raken. Om aan die moeilijkheden het hoofd te bieden is samenwerking van alle maatschappelijke krachten vereischt. Deze kan niet worden verkregen door een organisatie van bovenaf van het economisch leven. Ter bevordering van betere verhoudingen op economisch en sociaal terrein moet daarom worden aangestuurd op regeling door het bedrijfsleven zelf, onder toezicht en met medewerking der overheid.

Ook waar het geldt de samenleving der volken, stelt de democratie zich op het standpunt dat de ware vrijheid, waarin ieder volk zich zal kunnen ontplooiën volgens zijn eigen bestemming alleen zal kunnen worden bereikt door de ontwikkeling eener internationale rechtsordening. Zij is er van overtuigd, dat, indien de gedachte dat alles wat het eigenbelang van een volk vordert, recht is, de overwinning zou behalen in de wereld, de ondergang der beschaving nabij zou zijn.

Samenwerking van allen die de groote goederen der democratie willen bewaren is in deze tijd bovenal geboden. Die samenwerking zij geen samensmelting. Eigen beginsel worde daarbij ongeschonden bewaard. Deze verscheidenheid van inzicht behoeft echter eenheid niet uit te sluiten. Integendeel juist in de verscheidenheid kan de hogere eenheid worden gevonden. Gelijkschakeling leidt tot geestelijke armoede; samenschakeling van hetgeen verschillend is, verdraagzaamheid tegenover andersdenkenden, vergroot de geestelijke rijkdom.

Dat dit mogelijk is, daarvan leveren de achter ons liggende jaren het bewijs.

Aan de zware taak om ons volk door deze moeilijke tijden heen te loodsen hebben ook de vrijzinnig-democraten hun beste krachten gegeven.

Getrouw aan hun verleden komen de vrijzinnig-democraten ook bij deze verkiezing niet tot ons volk met onvervulbare beloften. Wie de democratie wil dienen, moet de moed hebben te zeggen wat kan en niet kan. De democratie, die niet neen kan zeggen, als het moet, gaat verloren.

Men zegt wel dat de democratie een verouderd stelsel is. Niets is minder waar dan dat. Zoo oud als de dictatuur is, zoo jong en levend is de democratie. Zij staat pas aan het begin van haar arbeid. Op economisch en sociaal gebied wacht haar nog een groote taak. De democratische strijd voor een rechtvaardiger samenleving en voor gelijkjer ontwikkelingsvoorwaarden voor ieder, vordert nog ons aller inspanning.

De Vrijzinnig-Democraten wenschen in aansluiting op hun verleden, het beleid, dat in de eerstvolgende jaren zal moeten worden gevoerd, te doen beheerschen door de volgende richtlijnen:

1. Handhaving en uitbouw van de parlementaire democratie; bevordering van decentralisatie van wetgeving.

2. Onverkorte handhaving der grondwettelijke volksovrijheden; krachtige strijd tegen elke aantasting der geestelijke vrijheid en der vrijheid van drukpers en organisatie.

3. Bevordering van het economisch herstel door:

a. behoud en herstel van de bronnen van onze volkswelvaart door doeltreffende maatregelen, met geleidelijke aansluiting aan gewijzigde internationale verhoudingen;

b. verruiming van het internationale handelsverkeer;

c. krachtige voortzetting van de uitvoering van openbare werken.

4. Bestrijding der werkloosheid, waarbij aan werkverruiming de voorkeur moet worden gegeven boven werkverschaffing, en aan werkverschaffing boven steunverleening en in het bijzonder maatregelen zijn te nemen tegen jeugdwerkloosheid.

5. Bevordering van de internationale samenwerking in de Volkenbond tot verzekering van de vrede; handhaving van onze onafhankelijkheid door collectieve beveiliging en inrichting van onze militaire toerusting op deze grondslag.

6. Bevordering van het Openbaar Onderwijs, met rechtvaardige uitvoering van het beginsel der financieele gelijkstelling tusschen Openbaar- en Bijzonder Lager Onderwijs, met dien verstande, dat aan allen, die openbaar onderwijs voor hun kinderen verlangen, de gelegenheid tot het doen ontvangen daarvan wordt geboden.

7. Het voeren van een gezond financieel beleid; zoodra de financieele toestand het veroorlooft, vermindering of opheffing der in de laatste jaren uit financieele noodzaak ingevoerde belastingen, die onvoldoende rekening houden met het beginsel van belasting naar draagkracht.

8. Bevordering der uit het bedrijfsleven zelf opkomende samenwerking, zoowel van de onderscheidene ondernemingen, als van de in dezelfde bedrijfstak werkzame werkgevers en werknemers, opdat de ambtelijke overheidsbemoeiing op economisch en sociaal terrein meer en meer zal kunnen plaats maken voor regeling door eigen bedrijfsorganen, onder contrôle der overheid.

9. Op het terrein van landbouw, tuinbouw en veeteelt worde gestreefd naar een zoodanige toestand, dat de agrarische bevolking voor haar arbeid een belooning ontvangt, die in een redelijke verhouding staat tot de belooning van andere soorten arbeid.

10. Met onverzwakte handhaving van het standpunt, dat een afdoende oplossing van het vraagstuk der ouderdomsverzorging alleen kan worden verkregen door de invoering van premievrij staatspensioen, worde als naaste doelwit gesteld de ouden van dagen, die een ouderdomsuitkeering behoeven, doch thans daar van verstoken zijn, alsnog in het genot daarvan te stellen.

11. Verbetering van de bestaansvoorwaarden van de middenstand in het bijzonder door versterking zijner organisatie, tegengaan van de ongebreidelde op-

richting van nieuwe middenstandsondernemingen en beteugeling van euvelen en uitwassen, die de bona-fide handel bedreigen.

12. Ten aanzien van Ned.-Indië, Suriname en Curaçao worde een onbaatzuchtige politiek gevoerd, welke ten doel heeft:

- a. bevordering van de cultureele, sociale en economische belangen van de onderscheiden bevolkingsgroepen in die gebieden;
- b. de staatkundige ontwikkeling binnen het Nederlandsche staatsverband van die gewesten en van onderdeelen er van;
- c. economische samenwerking tusschen Nederland en de overzeesche gewesten.

De Vrijzinnig-Democratische Bond staat derhalve voor:

1. Handhaving en uitbouw van de parlementaire democratie.
2. Bevordering van economisch herstel en van sociale rechtvaardigheid.
3. Verruiming van werkgelegenheid.
4. Versterking van de internationale samenwerking in de Volkenbond.
5. Onbaatzuchtige politiek ten aanzien van Indië.